

УДК 347.96

ДЕЯКІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ У ПРАКТИЧНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ПРАВНИКІВ

Бородін І.Л., доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і історії держави і права
Юридичний інститут Національного авіаційного університету

Новіков М.М., к.ю.н., доцент кафедри галузевого права,
голова юридичної клініки
Херсонський державний університет

У роботі використані деякі концептуальні засади розвитку юридичної клініки (ЮК), з її особливостями у Херсонському державному університеті (ХДУ), де активізовані просвітницька та правовиховна робота серед майбутніх правників.

Ключові слова: юридична клініка, класифікація ЮК, концептуальність ЮК, ознаки ЮК, правовиховання, динаміка адвокатсько-правового життя.

В работе использованы некоторые концептуальные основы развития юридической клиники (ЮК), с ее особенностями в Херсонском государственном университете (ХГУ), где активизированы просветительская и правовоспитательная работа среди будущих правоведов.

Ключевые слова: юридическая клиника, классификация ЮК, концептуальность ЮК, признаки ЮК, правовоспитание, динамика адвокатско-правовой жизни.

Borodin I.L., Novikov M.M. SOME CONCEPTUAL POSITIONS OF LEGAL CLINIC IN PRACTICAL FORMATION OF THE FUTURE LEGAL SPECIALISTS

Certain conceptual foundations of development of legal clinic (LC) with its particularities at Kherson State University (KsSU) are explored in the work in the process of educational and legal training work.

Key words: legal clinic, LC classification, LC feature, legal training work, dynamics of advocate-legal life.

Загальновідомо, що юридичні клініки існують у багатьох розвинених країнах світу. Вони виконують історично складені завдання із захисту прав і свобод людини та громадянина, тобто тієї частини населення, яка фінансово неспроможна користуватися платними юридичними консультаціями або здійснювати правовий захист за допомогою судової та правоохоронної державних систем. На наш погляд, ці люди неспроможні реалізувати власні інтереси за відсутністю елементарних правових знань та скористуватися згаданою системою правоохоронних структур. Тому, юридичні клініки спрямовані на правову допомогу реалізації інтересів фізичних осіб через активне використання державних правоохоронних та правозахисних державних і недержавних організацій.

Теоретично-прикладний аналіз досліджуваних клінік [1; 2; 3; 4; 5] указує на суттєві відмінності та особливості, в залежності від професійно-правової та педагогічної підготовки постійного та юридичної підготовки перемінного складів (викладачів та студентів); в залежності від порядку утворення ЮК: одні створюються при ВНЗ на їх матеріальній основі (ЮК ХДУ); інші – на базі громадських правозахисних організацій за участю фахівців – правників; треті – договірним шляхом між головним управлінням юстиції та колегією адвокатів; четверті – мають інтеграційний характер утворення, тобто створюються навчальним закладом, місцевими органами влади, громадськими організаціями, професійними об'єднаннями адвокатів тощо. За структурою ЮК бувають: з одною чи системою студентських громадських правозахисних організацій на внутрішньому контурі (ЮК ХДУ); з одною чи системою молодіжних громадських організацій на зовнішньому контурі (ЮК ХДУ); або із системою громадських утворень на зовнішньому та внутрішньому контурах. Отже, така складність клініки має важливість в управлінні, але ефективна за багатоманітністю форм правової та просвітницької роботи, особливо за її результатами.

Аналіз змісту юридичної діяльності клініки свідчить про те, що вони бувають: консультативні, які надають тільки поради юридичного характеру; інші кліні-

ки надають юридичні консультації та забезпечують складання певних процесуальних документів для її відвідувачів; деякі клініки не обмежуються юридичними консультаціями, складанням процесуальних документів, а також здійснюють їх супроводження у суді шляхом представництва інтересів клієнтів. На даному виді класифікації ЮК можна констатувати, що юридична клініка виконала свою безпосередню функцію, тобто належний обсяг правової роботи. Але нас цікавлять ті ЮК, які безпосередньо здійснюють юридичну роботу для клієнтів, організовують та забезпечують правовиховну, юридично-просвітницьку роботу, а також громадський контроль за діяльністю правоохоронних та правозахисних структур і деяких державних організацій, але тільки по конкретній справі, яка вирішена юридично невірно, або має окремі недоліки, наприклад, не завершена до кінця з причин службової недбалості.

Таким чином, актуальність теми «Деякі концептуальні положення юридичної клініки у практичному становленні майбутніх фахівців-правників» є безсумнівною. Вона логічно впливає з запропонованої класифікації ЮК, як історично апробованому елементу концептуального розвитку юридично-клінічної роботи, з її особливостями: щодо безкоштовності та якості послуг з різноманітних правових питань; щодо громадсько-правової активності студентів юридичних закладів та опанування ними юридичним фахом. Саме в ЮК проходить практику переважна більшість свідомо-вольових, активних студентів юридичних факультетів ВНЗ, а також випускників цих закладів, яких цікавить робота адвокатів, юрисконсультів та інша прирівняна до зазначених. Є пропозиція зараховувати юридичну клінічну роботу студентів та випускників, які відпрацювали на громадських засадах більше двох років в ЮК за стаж роботи в галузі права для складання кваліфікаційних іспитів на адвоката.

Отже, працюючи у клініках, студенти серйозно впливають на долю клієнтів саме правовою допомогою з життєво важливих питань. У той же час робота в клініках дозволяє студентам отримати специфічний

досвід, який вони набувають у межах навчальної та позанавчальної програм, працюючи одноособово з матеріалами справи, чи навпаки, здійснюючи розподіл юридичної праці. В останньому випадку використовується «мозковий штурм» з формалізацією життєвих обставин й наданням їм юридичного значення, з прийняттям відповідних правових рішень та висновків, пов'язаних зі змістом матеріального і процесуального законодавства та застосуванням постанов пленумів Верховного суду України та інших вищих спеціалізованих судів України.

Науковою роботою щодо створення та удосконалення юридичних клінік займаються безпосередньо такі науковці-правники, як: В. Молдован, Р. Кацавець, В. Єлов, М. Дулеба, А. Галай, М. Пашковський, С. Молібог, В. Стаднік, В. Бігун, В. Гончаренко, А. Чернега, В. Самолук, С. Нечипорук, О. Орлова, О. Соколенко, М. Лоджук та інші. Ці вчені сприяли створенню та реалізації Указу Президента України «Про Національну програму правової освіти населення», Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, законів України «Про безоплатну правову допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» тощо.

Метою та завданнями даної наукової статті є: дослідження деяких концептуальних положень юридичної клініки у практичному становленні майбутніх фахівців-правників. Це досягається з'ясуванням перспектив становлення і розвитку ЮК закордоном та в Україні, як за участю адвокатського корпусу, так і правозахисного руху. Втім, це сприятиме підвищенню правової культури населення; зміцненню просвітницької та правовиховної роботи серед старшокласників, студентів різних напрямків підготовки, а головне відвідувачів ЮК Херсонського державного університету.

Об'єктом цього дослідження виступає процес формування концептуальних положень ЮК щодо практичного становлення майбутніх фахівців-правників на засадах юридично-клінічних відносин. Предметом – концептуальні положення ЮК, за якими формуються юридично-клінічні відносини та сприяють практичному становленню майбутніх фахівців – правників.

Основними методами пізнання змісту наукової роботи є філософські закони матеріалістичної діалектики: єдності і боротьби протилежностей, що дозволяють поєднувати поняття юридичної клініки та безкоштовної юридичної консультації; порушення прав і свобод людини і громадянина з їх захистом; філософський закон переходу кількісних змін в якісні і, навпаки, дозволяє зрозуміти процес популяризації правової освіти та правового виховання зі становленням професійно-правової культури адвокатського корпусу, інших категорій юристів на засадах правосвідомості населення, особливо студентів та старшокласників; філософський закон заперечення сприятиме формуванню професійно підготовлених юристів-правників, які збільшують адвокатський корпус, а ЮК набуває нових якостей на сучасному етапі її становлення та розвитку.

В контексті заявленого, і сам випускник юридичного факультету ХДУ – теперішній адвокат перебуває в постійному пошуку нових форм і методів юридичної роботи та зв'язків з населенням, правозахисними організаціями, політичними партіями, релігійними об'єднаннями, рухами. Це утворює динаміку адвокатсько-правового життя.

Щодо наукової новизни цієї статті, то вона проявляється в особистій правовиховній та просвітницькій взаємодії членів ЮК з клієнтами, старшокласниками та студентами, наприклад, через створення юридичних клубів по інтересах; для осіб похилого віку, ветеранів – організація та проведення вечорів юридичного спілкування; для юристів – фахівців проведення корисних семінарів з обговоренням новацій законодавства, невирішених юридичних проблем, з форму-

ванням пропозицій до законодавця через суб'єктів законодавчої ініціативи; доцільна й практична допомога правоохоронцям, наприклад, БНОН, з охорони громадського порядку на спортивних та культурно-масових заходах міста і області.

Таким чином, концептуальність положень ЮК представляє собою наукову обґрунтованість, історичну та практичну сталість безкоштовної правовиховної та просвітницької роботи професорсько-викладацького складу, адвокатів, юрисконсультів, студентів-майбутніх правників з населенням з приводу реального розповсюдження правових знань, вмінь та навичок реалізації законодавства в інтересах мало-забезпечених клієнтів, з метою правового захисту їх конституційних прав і свобод, збереження та примноження власності, забезпечення нормальної діяльності державних та громадських організацій.

На наш погляд, науковість, історизм та практична сталість безкоштовної правовиховної та просвітницької роботи ЮК має певний хронологічний вимір, за яким сформувалася стратегія та тактика функціонування досліджуваної клініки, як навчально-методичного, науково-прикладного центру з підготовки студентів за юридичним фахом.

Саме тому, історично термін «юридична клініка» вперше з'явився у статті професора Фроммгольда, яка була опублікована 1881 року в німецькому журналі «Deutsche Juristen-Zeitung». На межі XIX-XX століть російський професор А. Люблінський вже обговорював проблему ЮК. Так, у своїй статті під назвою «О юридических клиниках» (журнал Міністерства Юстиції, січень 1901 р.) він висловив власне бачення юридичної клініки і, зокрема, обґрунтував необхідність створення таких закладів для поширення юриспруденції у суспільстві, з метою підвищення правової свідомості та культури населення [4, с. 3-4].

У 20-30-ті роки ХХ століття термін «клінічна юридична освіта» вживається у США. Джером Франк, автор статті під цікавою назвою «Чому б не створити клініку для юристів?» (видання «Огляд правових питань», Університет Пенсільванії, США, 1933 рік). У своїй праці Джером Франк провів певні аналогії між клінічною юридичною та медичною освітами. Він запропонував започаткувати принципово новий вид навчання юристів, запозичивши з медицини ідею використання працюючих клінік, як основи для підготовки молодих фахівців. Саме 60-ті роки ХХ століття стали періодом, коли сприяння приватних фондів дало суттєвий поштовх до розвитку клінічної юридичної освіти [4, с. 4-5].

Втім, клінічні програми стають все більш популярними та набувають сенсу і змісту навчальної, методичної та практичної спрямованості. Американська Асоціація юристів, відповідальна за здійснення нагляду за акредитацією юридичних навчальних закладів, вона пропонує американським школам права розглядати клінічну освіту як один із варіантів отримання студентами знань та закріплення їх на практиці. Чудово про це доводить американський художній фільм «Блондинка у законі».

Історична хроніка юридичної клінічної освіти сприяла широкому розповсюдженню ЮК в інших країнах світу – Англії, Німеччині, Франції та інших європейських державах.

Загальновідомо, термін «юридична клініка» походить від англійського терміну «lawclinic». На перший погляд, така назва не зовсім звична, до того ж в англійській мові термін «юридична клініка» має трохи інше значення, ніж у нас в Україні. З появою України – незалежної, правової та соціально-демократичної держави (1991-1996 рр.) – з'явилися нові форми громадської роботи в юридичних ВНЗ за подібністю ЮК, наприклад, центри правової допомоги населенню, громадські приймальні тощо. Проте, з системно-пра-

вовою підтримкою держави ЮК в Україні набули світових та європейських стандартів.

Міркування щодо характеристики самого терміну «клініка» (грец. *klinice* – лікування), то він означає лікувально-профілактичний заклад для стаціонарного лікування хворих та проведення на його базі викладацької та науково-дослідної роботи. У заявленій новизні дослідження ми звертаємо увагу на правовиховну взаємодію, тобто тлумаченням права «лікуємо душі» людей, які потерпіли від правопорушення. Пристосовуючи поняття «клініка» до сфери юридичного обслуговування, можна віднайти чимало схожих ознак із клінікою медичною. По-перше, обидва заклади лікують: перший – від фізичних чи психічних хвороб, другий – від недостатньої правової освіти. По-друге, як у медичних, так і у юридичних клініках здійснюється викладацька та науково-дослідна діяльність. По-третє, втручання здійснюється оперативним, цілеспрямованим та об'єктивно. По-четверте, клініками здійснюється правовиховна (мед: на базі медичного права), просвітницька та обслуговуюча функції. По-п'яте, обидві клініки мають бюджетне, або позабюджетне фінансування. До спеціальних ознак ЮК віднесемо: – тлумачення законодавства для усіх, хто звернувся в ЮК, а правова допомога зі складанням процесуальних документів та представництвом – для малозабезпечених осіб.

Тому ЮК характеризує ще один термін, який часто використовується паралельно, – «*pro bono*», – і з латини перекладається словосполученням «для добра». Така назва юридичної клініки пояснюється спрямованістю її діяльності – надання допомоги, творення добра найменш забезпеченим верствам населення [6, с. 143-147].

Практика традиційного навчання на юридичних факультетах свідчила, що викладання теорії правових наук, навіть найкращими спеціалістами, не може забезпечити всього комплексу вмінь та навичок. Тільки в ЮК доцільно навчати студентів поєднувати знання в практичній досвід роботи: спілкування із правопорушниками, потерпілими, свідками, адвокатами, прокурорами, експертами, суддями і іншими категоріями осіб. З одного боку, студентам не вистачає самостійності ведення справ під контролем «профі», а з іншого – бракує уваги потенційних роботодавців, які спостерігатимуть за становленням студента на шляху фахівця-правника та його перспективами кар'єрного зростання.

Питання співвідношення теорії та практики в системі навчання є дійсно складним, але з появою юридичних клінік його вирішення набуло якісно нового рівня [7].

Загальновідомо, що реалізація Указу Президента України Л. Д. Кучми «Про Національну програму правової освіти населення» № 992-2001 року надало поштовх для пошуку нових форм діяльності науково-педагогічного складу ВНЗ з систематичного розповсюдження безкоштовних правових знань для населення. Так, з'явилися різного роду консультативні пункти юридичної спрямованості. Пізніше, у 2004 році в Україні Віктор Пінчук та Міжнародний Фонд «Відродження» розпочали проект, спрямований на надання юридичної допомоги для малозабезпеченого населення України. Починаючи з 2006 року, цю діяльність підтримував Фонд Віктора Пінчука з метою надання юридичної допомоги малозабезпеченим категоріям громадян, а також покращення вищої юридичної освіти для молодих юристів та студентів юридичних факультетів країни. 24 січня 2006 р. наказом Міністра юстиції було створено Раду з координації реформи безплатної правової допомоги. 9 червня 2006 р. Президент Указом № 509-2006 року схвалив Концепцію формування системи безплатної правової допомоги. Одночасно заходи з реалізації Концепції були включені в План заходів на виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді

Європи, затвердженого Указом Президента України № 39-2006 року. В 2007 році в Україні діяли 37 клінік в 21 регіоні. До 2008 року програма підтримала створення юридичних клінік в усіх регіонах України [8].

У нашому розумінні юридичні клініки – це студентські громадські центри безкоштовної юридичної допомоги для захисту громадянських прав та інтересів малозабезпечених шарів населення, з отриманням практичних навичок студентами старших курсів через надання юридичних консультацій населенню. Причому в кожному регіоні з'являються власні особливості ведення такої роботи, узагальнення якої є чудовим науковим досягненням. Нами вона здійснена в обґрунтуванні класифікації ЮК.

Таким чином, юридична клініка є по-перше, спеціальним курсом, який передбачає наявність таких двох суб'єктів взаємодії, як викладач та студент, що поєднують навчання із позанавчальною практикою. По-друге, ЮК – курс практичного заняття, що організовується ВНЗ шляхом використання науковців – викладачів у практичну для студентів реалізацію права, і є офіційним впровадженням у розклад занять як обов'язковий, або як факультативний предмет. По-третє, юридична клініка має на меті надання безкоштовної юридичної допомоги населенню. По-четверте, ЮК представляє інтеграційний центр правовиховної та просвітницької роботи студентів зі старшокласниками, студентами власного та інших ВНЗ, який об'єднує молодь певними правовими завданнями та цілями.

Вважаємо, що просвітницька робота в ЮК є систематичною діяльністю викладачів, студентів та фахівців-правників з приводу накопичення, обробки та використання правової інформації для задоволення групових та індивідуальних інтересів відвідувачів ЮК, захисту їх конституційних прав та свобод. Просвітницьку роботу наповнює юридичним змістом процес правовиховання, який представляє собою свідомо-вольовий вплив згаданих викладачів та студентів, а також фахівців-правників на правосвідомість та правову культуру населення, тобто студентів, старшокласників, відвідувачів ЮК та інших категорій осіб, наприклад, правопорушників, які повинні знати свої права та обов'язки за законодавством України, а також їх вміло захищати за допомогою національно-правової системи України.

Втім, особливість ХДУ полягає в тому, що на базі ЮК діє громадський молодіжний студентський центр правової допомоги населенню, в якому студенти безпосередньо у школах здійснюють правовиховну та просвітницьку роботу зі старшокласниками у вигляді бесід, конкурсів, вікторин, практичних занять по вивченню законів та кодексів. Правова обізнаність студентів формується протягом останніх років на стосунках із громадськими організаціями, культурними центрами, трудовими колективами, доводячи в них програми, які присвячені «Захисту суспільної моралі», «Теорії конституціоналізму», «Справедливості і прозорості виборчого права та процесу» тощо.

Сутність залучення студентів до діяльності юридичних клінік вбачається в тому, що студенту надається можливість разом з керівником юридичної клініки або викладачем: проводити консультування громадян, складати на підставі правових документів заяви, скарги, повідомлення. За зорученням адвоката виконувати окремі завдання: подавати документи в певну установу від імені клієнта ЮК; виконати конкретні дії для зібрання пакету документів та реєстрації підприємства; витребувати необхідні документи від фізичних та юридичних осіб; складати відповідь з правових питань; заповнювати документи по розрахунках, звітності; формувати адвокатські справи, робити ксерокопії; вести бесіду з клієнтом у чернетках фіксуючи основне; опановувати основами організації адвокатської діяльності та її етичними засадами.

Ідеально, якщо студент бере участь разом з адвокатом з підготовки декількох справ, що передбачає: ознайомлення з матеріалами справи, вироблення правової позиції, збирання доказів, допит в суді (студент складає питання, які вважає за необхідне задати, спостерігає в суді за ходом допиту, розбирає з адвокатом хід судового засідання), висловлює думку про заяву клопотань і проголошення промови. Він сам готує клопотання, інші документи, промову і аналізує їх з адвокатом, порівнюючи з тими документами, що склав або виголосив адвокат.

Саме в юридичній клініці студенти отримують певні навички юридичної практики та уявлення про те, що потребують люди і як можна захистити їхні права, спираючись на закон. Як правило, їхню роботу контролюють викладачі, які мають значний досвід у практичному застосуванні права; вони допомагають студентам отримати практичний досвід, підстрахувати їх, забезпечити компетентне та професійне уявлення клієнтів. Крім того, студенти відвідують семінарські заняття, на яких вони вивчають законодавство і процедури, необхідні при роботі в юридичній фірмі та представництві в суді; там вони обговорюють етичні та практичні питання, які виникають в процесі роботи клініки. Студенти отримують завдання по читанню правової літератури, в тому числі і діючого законодавства, які потім обговорюються на семінарських заняттях. Таким чином, студенти активно беруть участь у безпосередньому представництві клієнта.

У свою чергу керівник юридичної клініки: роз'яснює студентам особливості роботи у конкретній справі, правові питання, пов'язані з нею, аналізує правову позицію, особливості роботи з клієнтом, знайомить з тактичними прийомами роботи, надає можливість самостійно виконувати певні дії, але під наглядом адвоката і у межах, дозволених законом, підписує щоденник юридичної клініки, який ведеться студентом, за кожний відпрацьований цим студентом день.

Після закінчення терміну роботи юридичної клініки студент звітує перед комісією викладачів про її проходження, результати фіксуються у відомості і заносяться в залікову книжку студента.

Методика запровадження юридичних клінік у сумісній роботі з адвокатами та через адвокатську діяльність, якою користуються керівники ЮК, детально відпрацьована в межах програми спеціальної адвокатської підготовки, яка розроблена і впроваджується лише в Академії адвокатури України. На нашу думку, такий досвід є дуже корисним і доцільним для інших вищих навчальних закладів та їх ЮК.

Отже, з усього вищевикладеного можна виділити наступні головні риси юридичної клініки:

1. Офіційно запроваджений курс в навчальному закладі (спецкурс, факультативний курс).

2. Відбувається під наглядом і керівництвом викладачів.

3. Складається з семінарів, практичних занять, позанавчальної роботи.

4. Зараховується студентам як курс навчання в дипломі.

5. Безпосередня безкоштовна юридична допомога малозабезпеченим верствам населення.

6. Надається високий професійний рівень знань та практичних навичок юридичної діяльності.

Практичні навички, які студенти мають отримати після проходження курсу:

- вміння опитувати клієнта;
- складання процесуальних документів;
- надання юридично обґрунтованої і відповідальної консультації;
- розслідування фактів справи;
- формування юридичної етики;
- вивчення та аналіз нормативної бази і літератури;

- вміння правильно спілкуватися як в усній, так і в письмовій формі;

- вміння виступати в суді і правильно вести документацію;

- вміння вести переговори та спілкуватись із органами державної влади тощо [9].

Таким чином, концептуальною метою створення юридичної клініки є активізація діяльності студентів з ціллю підвищення правової культури населення, що розкривається у наступних аспектах:

- практично-консультативний, правової допомоги молоді по захисту її прав і свобод;

- просвітницькій діяльності у галузі права серед різних верств населення;

- складанні окремих видів документів (позовів, скарг тощо);

- роз'ясненні старшокласникам їх основних прав, обов'язків, а також компетенції державних структур;

- знайомстві старшокласників з основами законодавства та шляхами вирішення проблем щодо правових у ситуації з порушення їх прав і свобод.

Позитивність відкриття ЮК на матеріально-технічній базі як державних, так і недержавних ВНЗ, що діють на безкоштовній основі для молоді, розкривається через такі об'єктивно існуючі в Україні обставини:

1) дефіцит фінансування систем, які б сприяли підвищенню рівня правової культури молоді;

2) низька платоспроможність значної частини населення України, права і свободи якої порушуються;

3) висока ціна на послуги професійних адвокатів і юристів, висока ціна юридичної літератури;

4) відсутність систематичної роботи по профілактиці правопорушень з боку неповнолітніх;

5) значна кількість юридичних ВНЗ і факультетів в Україні.

Існує один цікавий, можливо, більш педагогічний аспект в роботі юридичної клініки. У будь-якому ВНЗ є студенти, які втратили протягом навчання цікавість до опанування юридичною наукою через невміння пов'язати отримані теоретичні знання із практикою. На нашу думку, саме залучення студентства до активної роботи у юридичній клініці сприятиме ліквідації таких розбіжностей, формуванню правової культури майбутнього бакалавра, магістра або спеціаліста-юриста.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

- українські юридичні клініки мають багате майбутнє. Це виходить з того, що у їх діяльності зацікавлені: влада (розробляючи спеціальні програми та проекти), населення (отримуючи швидку, якісну і безкоштовну юридичну допомогу), студенти юридичних навчальних закладів (отримуючи практичні навички та досвід), практичні юристи (передаючи та отримуючи професійний досвід та виконуючи свій громадський обов'язок відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

- У деяких випадках юридичні клініки залишаються для людини останнім шансом захистити свої порушені права. В багатьох випадках громадяни звертаються до безкоштовної юридичної консультації через небажання приватно практикуючих юристів чи адвокатів витратити свій час на ведення справ, де шанс його клієнта виграти справу та отримати винагороду є мінімальним, особливо у грошовому еквіваленті. З цієї точки зору юридичні клініки своїми справами довели, що вони є тією ланкою правового захисту, якої не вистачало, щоб забезпечити правову допомогу найбільш соціально незахищеним громадянам.

- У відповідності до Закону України «Про безоплатну правову допомогу населенню» перед адвокатами, державою висунуті вимоги щодо безоплатного надання послуг. І в цьому їм може допомогти співпраця з юридичними клініками. По-перше, приймаючи участь у роботі клініки, вони сприяють підвищенню

знань студентів; по-друге, вони отримують у своє розпорядження осіб, які мають юридичні знання та здатні виконувати допоміжні функції у адвокатській діяльності; по-третє, вони безпосередньо виконують свій обов'язок, що покладений на них державою з надання безоплатних юридичних послуг.

- Доведемо бінарність (двоїстість) правовиховної функції ЮК, що витикає із сенсу і змісту цього наукового дослідження, як і попередні функції. Вона є основним напрямком вилуку прав на свідомість, волю та поведінку студентів, що опановують правовими теоріями, законодавством і готують доповіді, дискусії для певних категорій осіб, вікторини, правові ігри, консультації, документи тощо. З іншого боку, ці студенти впливають на свідомість, волю та поведінку старшокласників, студентів інших ВНЗ, клієнтів ЮК тощо. Метою правовиховання є формування стійкої правослужняності взаємодіючих осіб, для встановлення правопорядку у суспільстві та державі, збереження власності, громадського порядку та безпеки, а головне, навчання людей юридичними та державними засобами захисту своїх прав, свобод та інтересів.

- Також у нашій інтерпретації доведемо сенс та зміст просвітницької функції ЮК. Вона є результатом роботи викладачів і студентів, які збирають правову інформацію, аналізують її та доводять до інших суб'єктів шляхом тлумачення на професійно-правовому рівні. Мета просвітницької функції має комплексний характер – підвищити правову свідомість та правову культуру людей, які взаємодіють у системі ЮК.

- Вважаємо, що для ЮК властива функція об'єднуючо-інтеграційна. Зміст її полягає у тому, що ЮК здійснює об'єднання на власній меті та завданнях науковців – викладачів, студентів, адвокатів, експертів, нотаріусів, суддів інших фахівців (колишніх випускників), які задіяні у реалізації Програми та плану робо-

ти ЮК. Інтеграційний фактор проявляється у практичній спрямованості ЮК зі школами та їх молодіжними юридичними клубами старшокласників, факультетами ВНЗ, громадськими організаціями, центрами тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амджадін Л. М. Юридичні клініки в Україні: сучасний стан, діяльність та перспективи розвитку (за даними дослідження) [Текст] / Л. М. Амджадін ; Благод. фонд «Інтелект. перспектива». – К. : [б. в.], 2008. – 189 с.
2. Байков А. В. «Юридическая клиника: опыт практического обучения юристов». – Санкт-Петербург, 1999. – 129 с.
3. Галай А. О. Педагогічна характеристика юридичної клінічної освіти [Текст] / А. О. Галай, Я. В. Іваніш // Вісник Асоціації юридичних клінік України. – 2005. – № 2. – С. 2–3.
4. Гончаренко В. О. Юридична клініка: історія і визначення / В. О. Гончаренко // Практика діяльності «юридичних клінік» України. – 2004. – № 1. – С. 3–5.
5. Дулеба М. В. Сучасний «юридичний клінічний рух» на шляху до гармонізації та розширення [Текст] / М. В. Дулеба // Вісник Асоціації юридичних клінік України. – 2005. – № 2. – С. 7–9.
6. Лоджук М. Юридична клініка: від ідей професора Фроммгольда до їх реалізації в сучасній Україні // Юридичний вісник. – 2011. – № 4. – С. 143–149.
7. Сич В. О. Юридичні клініки як суб'єкти надання правової допомоги громадянам у кримінальних справах / В. О. Сич // Науковий вісник Національного університету ДПСУ України (економіка, право). – № 3(54) 2011. – С. 250–254.
8. Права людини в Україні – 2007. Доповідь правозахисних організацій / за ред. С. Захарова, І. Рапп, В. Яворського / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Харків : Права людини, 2008. – 304 с.
9. Юридичні клініки в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] : матеріали Всеукр. круглого столу з представниками юрид. клінік України, м. Одеса, 28 жовт. 2011 р. / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; [упоряд. : Пашковський М. І., Лоджук М. Т. ; редкол. : С. В. Ківалов та ін.]. – О. : Фенікс, 2011. – 176 с.

УДК 340.13

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сметюх В.С., аспірант
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

У даній статті висвітлюється роль етнонаціональної політики у становленні сучасної української держави. Автор досліджує теоретико-правові аспекти етнодержавного розвитку, шляхи вдосконалення механізму міжетнічного спілкування, узгодження інтересів української нації і національних меншин при формуванні громадянського суспільства. Особливу увагу зацікавлено на внесенні змін до деяких нормативно-правових актів законодавства та на детальному аналізі концепції державотворення в Україні.

Ключові слова: етнонаціональна політика, законодавче регулювання, національна ідентифікація, державотворчий процес, титульна нація, національні меншини.

В данной статье обозначена роль этнонациональной политики в становлении современного украинского государства. Автор исследует теоретико-правовые аспекты этногосударственного развития, пути усовершенствования механизма межэтнического общения, согласования интересов украинской нации и национальных меньшинств при формировании гражданского общества. Особое внимание акцентируется на внесении изменений в некоторые нормативно-правовые акты законодательства и на детальном анализе концепции государствообразования в Украине.

Ключевые слова: этнонациональная политика, законодательное регулирование, национальная идентификация, процесс государствообразования, титульная нация, национальные меньшинства.

Smetyukh V.S. WAYS OF IMPROVEMENT OF NATIONAL ETHNIC POLICY IN UKRAINE ON LEGISLATIVE LEVEL

In the given article it is described the role of national ethnic policy in formation of the modern Ukrainian state. The author investigates theoretical and legal aspects of ethnical state development, ways of improvement of the mechanism of inter-ethnic communication, coordination of interests of the Ukrainian nation and national minorities during civil society formation. Special attention is paid to the amendments to some regulatory legal acts of legislation and to detailed analysis of the concept of state formation in Ukraine.

Key words: national ethnic policy, legislative control, national identification, state-building process, the titular nation, national minorities.